

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 388

מהלכות פסח

ניסן תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

תענית בכורים

לשמוע סיום בטלפון

◀ מסתבר שאי אפשר לשמוע סיום בטלפון ועל סמך זה לאכול בערב פסח (הגר"נ קרליץ וז"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א).

סיום של ילד קטן

◀ **שאלה:** ילד קטן, שצריך להתענות עבורו, סיים מסכת, האם זה מועיל ואביו אי"צ להתענות עבורו?
תשובה: כיון שיסוד חיוב האב הוא במקום הבן, ולכן אם לבן עצמו יש סעודת מצוה אין אביו צריך לצום עבורו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ערב פסח

עירוב תבשילין לבני חו"ל

◀ בני חו"ל צריכים לעשות עירוב תבשילין היות שיש להם השנה יו"ט גם ביום שיש.

עוגה מקמח מצה

◀ עוגות של מזונות שנעשו ע"י קמח מצה (לאוכלי שרוייה), אסור גם לספרדים לאכול בערב פסח משום איסור אכילת מצה בערב פסח (משנ"ב סי' תע"א ס"ק י"ט), אבל אם נתן בו רק קצת קמח מצה ילדבקי שברכתו "שהכל" (כמבואר בשו"ע סי' ר"ח ד') אין זה נחשב כלחם עוני ומותר לאכול בערב פסח.
 ולפי"ז מה שמצוי כשעושים סיום בערב פסח לתענית בכורים, שמביאים עוגיות של פסח, צריך מאוד להזהר שלא יהיה בהם קמח מצה. (כיון שאם קובעים עליהם סעודה צריך לברך "המוציא" וברכת המזון ודינם כמו מצה, שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' ק"א, והגר"נ קרליץ זצ"ל), ורק עוגיות שמברכים עליהם "שהכל", מותר לאוכלן.

לא ביטל החמץ

◀ זרק חמץ למקום הפקר לאחר זמן איסורו, ולא ביטלו לפני כן, אינו יכול להפקירו ועליו לבערו, כמבואר בשו"ע (סי' תמ"ו), ואם לא יבער, עובר כל רגע על איסור "בל יראה ובל ימצא" (וע"י עוד שו"ע סי' ת"מ).

תספורת

◀ אסור להסתפר לאחר חצות, והאיסור הוא בין על גילוח הראש ובין על גילוח הפנים. ורק ע"י עכו"ם אפשר להקל (משנ"ב ס).

כביסה

◀ אסור לכבס בגדים לאחר חצות, וע"י עכו"ם מותר. להפעיל מכונת כביסה זמן קצר לפני חצות היום, מותר, אף על פי שהמכונה תמשיך ותכבס לאחר חצות, מאחר שאת מלאכת הכיבוס אין עושה האדם עצמו (אחרונים).

גיהוץ

◀ מותר לגהץ בגדים לצורך החג לאחר חצות אבל אסור לעשות בהם קיפורים חדשים (כמו בחוה"מ), (וע"י משנ"ב סי' תקמ"א ס"ק ט', וע"י "ארחות רבנו" ח"ב עמ' נ"ו).

ליל הסדר

הדלקת נרות

◀ יש נוהגים שהנשים מדליקות הנרות בערב יו"ט לפי שקיעה"ח כמו בכל ערב שבת, ויש נוהגים שהנשים מדליקות הנרות בלילה לאחר צאת הכוכבים כדי שיאמרו ברכת "שהחיינו" לאחר צאת הכוכבים משום שרק בלילה הוא זמן קיום המצוות של מצה ומרור וכו' (כמבואר בשו"ע סי' תע"ב א'), (ו"דרכי יוסף צב"י עמ' קל"ו).

לע"נ

מרוך רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקללה"ה
 נלבי"ע כ"ג בתשרי תש"פ

לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה
 בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר
 נלבי"ע כ"ה מרחשון תש"פ

לע"נ

הרה"ח נתן ב"ר משה עקשטיין ז"ל
 נלבי"ע י' באייר תשע"ט

ברכת האילנות

לחפש אילן

◀ אין חיוב לחפש אילנות שיש עליהם פרחים (כמו שמשמע לשון השו"ע "היוצא בימי ניסן וראה"), ואעפ"כ נוהגין להשתדל לראותן ולברך עליהן.

נשים מברכות

◀ גם נשים מברכות ברכה זו (כמו שאר ברכות ראייה, כגון על הים וכו'), כיון שזו מצוה שאין הזמן גרמא.

מקום נקי

◀ מכיון שמברכים ברכה זו ברחוב או בדרך, יש להיזהר על נקיות המקום, ויבדוק שאין שם אשפה שיש לה ריח רע או זבל וצינורות ביוב של חרס (וע"י "חיי אדם" כלל ג' סעיף ז') לענין קידוש לבנה ובמשנ"ב סי' תכ"ו ס"ק כ"א).

בירך בלי להסתכל על האילן

◀ **שאלה:** הלך לברך ברכת האילנות יחד עם הרבה אנשים, ובירך ושכח להסתכל על האילן, האם יצא ידי חובתו?
תשובה: מכיון שזו ברכת השבח ולא ברכת הנהנין, יתכן שבדיעבד יצא אם בירך עליו אפילו שלא ראה רק אמרו לו שיש אילנות המבלבלים, וספק ברכות להקל (שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ג ס"ק ד'), ואם רוצה יכול לשמוע מאחר שמברך.

מכירה לגוי

להישאר בדירה עד למחרת ההשכרה

◀ מי שמשכיר את כל ביתו לגוי במכירת י"ג, ועדיין רוצה להישאר שם עד למחרת, יש בזה משום גזל עכו"ם, וגם אולי מראה שאין זו השכרה גמורה, וחוכא ואיטלולא מהמכירה.
 אולם הגר"נ קרליץ זצ"ל היה מבקש רשות מהגוי שירשה לאלו להישאר שם עד למחרת (והוי בגדר בקשה ולא הוי תנאי בהשכרה, דא"כ זה נראה כחוכא ואיטלולא), וע"י אפשר להישאר עד למחרת.

מכירת יין לעכו"ם

◀ אלו שיש להם יין שאינו כשר לפסח, או שיש חשש שהשתמשו בו באמצע השנה ולא נזהרו בו מחמץ, דמוכרו לעכו"ם, אינו נחשב ליין נסך, אע"פ שיש בו בעלות עכו"ם, היות שבפועל היה מונח ברשות ישראל, וראה שעכו"ם לא נגע בו כלל במשך ימי הפסח, וכמבואר במשנה (ע"ז ס"א). המטרה יינו של עכו"ם וכו'.

מכירה בטעות

◀ מי ששכח והכניס למכירת החמץ מצרכי הפסח נחשב למכירה בטעות ויכול להוציא אותם ולהשתמש בהם לפסח (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ואע"פ שאינא ברמ"א (סי תצ"ה א') מלאכות שאפשר לעשות מערב יו"ט אין לעשותם ביו"ט, הנ"מ לענין אוכל נפש, אבל בזה מכיון שזה גופא המנהג להדליק לאחר צאת הכוכבים א"כ בודאי מותר לכתחילה (בעל "שבט הלוי" צ"ל).

ברכת "שהחיינו"

◀ בזמן הדלקת נרות יום טוב, מברכת האשה "שהחיינו". ולפיכך, אם מקדשת בעצמה אינה חוזרת ומברכת "שהחיינו" בשעת הקידוש.
◀ אשה שהדליקה נרות יום טוב לפני צאת הכוכבים של ליל הסדר (שזה עדיין לא זמן קיום של מצוות הלילה הצריכות להיעשות דווקא לאחר צאת הכוכבים), אע"פ שלא תקנו ברכת "שהחיינו" במיוחד על הנרות, מ"מ יכולה לכתחילה לענות אמן על ברכת "שהחיינו" של קידוש ולכוון בזה על מצוות הלילה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ועיי שו"ת "שבט הלוי" ח"ג סי' ט).

סידור הקערה

◀ יסדר את הקערה לפניו בענין שא"צ לעבור על המצוות, דהיינו הכרפס יהא מונח למעלה מן הכל, ומי המלח סמוך לו יותר מן המצה (שבזה משתמש קודם), (רמ"א סי' תע"ג ד'), ויש שכתבו שאין להקפיד על זרוע וביצה שאם יצטרך לדלג עליהם כיון שאינן מצוה אלא זכר בעלמא, וגם מרור וחרוסת אפשר שלא שייך אין מעבירין (משנ"ב סי' ק"ט).
◀ אין צריך להכין יותר מקערה אחת על שולחן הסדר (משנ"ב סי' תע"ג סי' ק"ט).

כמה לשתות

◀ כל השנה מספיק לשתות לכתחילה רוב רביעית, אבל בדי' כוסות לכתחילה ישתה רביעית שלימה (והטעם משום חירות, שכן חורין שותה הכל ולא משאיר כלום), ובדיעבד רוב רביעית (שו"ע סי' תע"ב סי' ק"ט, ומשנ"ב סי' ק"ל), ועיי לקמן שבכוס רביעי יש לשתות רביעית שלמה כדי לברך ברכה אחרונה וכמבואר ברמ"א (סי' תע"ד). ויש סוברים שכתחילה יש לשתות רוב הכוס אפילו מחזיק כמה רביעית (שו"ע שם).

מי נוטל ידיו

◀ אלו שנוהגים כל השנה ליטול ידיהם לפירות שטיבולם במשקה צריכים גם עכשיו ליטול ידיהם, כיון שהכרפס טבול במי מלח, ואלו שנוהגים כל השנה לא ליטול ידיהם לפירות שטיבולם במשקה, כאן צריך בעה"ב ליטול ידיו כדי שישאלו התינוקות (עיי משנ"ב סי' תע"ג סי' נ"א, ו"ביאור הלכה" ד"ה פחות).
◀ אע"פ שאוכל רק בידו האחת, בכל זאת יטול שתי ידיו (משנ"ב סי' קנ"ח סי' ק"ד, וכמו כן מי שאוכל את הכרפס במזלג, חייב ליטול ידיו (עיי משנ"ב שם סי' ק"ו, וב"באר היטב" שם סי' ק"ב).

אכילה ושתייה באמצע ההגדה

◀ פליגי הראשונים האם מותר לאכול או לשתות באמצע ההגדה. יש סוברים שאסור להפסיק באכילה באמצע ההגדה או באמצע הלל (הרמב"ן פרק ערבי פסחים, וכ"כ הר"ן), ויש סוברים דוקא באמצע ברכת "אשר גאלנו" ובאמצע "הלל" אסור להפסיק אבל באמצע ההגדה מותר ("בעל המאור" פרק ערבי פסחים, ותוספות שם ק"ג). ולהלכה נפסק שאסור לאכול באמצע ההגדה (שו"ע סי' תע"ג א', משנ"ב שם סי' ק"ב, ושעה"צ סי' ט), והיינו אפילו לא התחיל עדיין בהגדה רק מזג הכוס והכין עצמו לאמירת ההגדה ג"כ אסור לשתות ("ביאור הלכה" שם סי' ק"ג ד"ה הרשות בידו).
ולפי"ז מי שרוצה לשתות כגון כוס קפה או דבר אחר כדי שיהיה לו כוח לסיפור יציאת מצרים, יכול לשתות לפני שמזג את הכוס לאמירת "מה נשתנה" ולא צריך לברך עליו כיון שיש פוטור כל המשקין וכוון לכתחילה לפני הקידוש שיכוון שרוצה לשתותו, ואז בודאי ברכת היין פוטור (משנ"ב שם סי' תע"ג סי' ק"א, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

"לכס" במצה

◀ אדם יוצא ידי חובתו במצה שאולה, שהרי שאלה ע"מ לאכלה ולא להחזירה בעין, ומצה זו היא שלו (משנ"ב סי' תנ"ד סי' ט"ו).
יש כתבו שאורח אצל בעל הבית לא די לו במה שהוא מקבל רשות מבעל הבית לאכול אצלו לפי שאורח משל בעה"ב אוכל ולכן יזכה בעה"ב המצות לאורחו שתהינה שלו ממש, ולמעשה אין מקפידין בזה (עיי "שפת אמת" סוכה ל"ב, "אמרי בינה" דיני פסח סי' כ"ג, "מקראי קודש" ח"ב סי' מ"ה אות ב').
ה"פסטיבלער" אמר שכל שנה בליל הסדר אצל ה"חזון איש" היה נושא ונותן האם צריך "לכס" במצות, אבל למעשה לא עשו קנין.
סיפר הגאון רבי לייב גורביץ זצ"ל שפעם אחת היה בליל הסדר אצל הגרי"ז מבריסק, ואחד מהמסובין ביקש מהרב זצ"ל שיקנה לו את המצות, ונעה הגרי"ז ואמר בשפת היידיש: "אין רמב"ם שטייט דאס נישט" (לא כתוב ברמב"ם שצריך "לכס" במצות), ולא הקנה לו את המצות.

הקיא את המצה

◀ מי שאכל כזית מצה והקיא או שתה את הכוסות והקיאן, אף שהקיא מיד לאחר שאכל או שתה, יצא יד"ח ומקרי אכילה ושתייה ("ארחות רבנו" עמ"ע י"א).

חולה שאינו אוכל מצה ומרור

◀ **שאלה:** חולה שאינו אוכל מצה ומרור בליל הסדר, איך ינהג?
תשובה: כשיגיע בסדר ההגדה ל"מרור זה שאנו אוכלים על שום מה" ידלג על המילים "שאנו אוכלים", ויאמר רק "מרור זה על שום מה" (הגר"ש זצ"ל), ובברכת "אשר גאלנו" יאמר רק "והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה", וידלג על "ומרור" (עפ"י ביה"ל סי' תפ"ג), ואם יכול ראוי לו ללעוס מעט מהמרור בפיו, ואפילו שאינו בולע כלל, זכר לטעם המרירות, אולם לא יברך על לעיסה זו (משנ"ב סי' תע"ג סי' ק"ג).

ליל שימורים בליל שני לבן ארץ ישראל

◀ **שאלה:** בן ארץ ישראל הנמצא בחו"ל אצל הוריו, והוא נוהג רק יו"ט אחד, אבל אצל האחרים הוא יו"ט שני, האם גם בלילה זה אינו צריך לומר ק"ש על המיטה (וכמבואר ברמ"א סי' תפ"א סי' ב'), כיון שהוא ליל שימורים, או מכיון שאצלו זה כבר חוה"מ צריך לומר פרקי ק"ש?
תשובה: כיון שאצלו אין זה יו"ט אלא חוה"מ, אין כאן ליל שימורים וצריך לומר פרקי ק"ש.

אכילת שרויה בבית חותנו

◀ **שאלה:** חתן שמנהג אבותיו לא לאכול שרויה בפסח, ובבית חותנו אוכלים שרויה, האם אפשר להתיר המנהג ע"י התרת נדרים היות שנמצא בבית חותנו?
תשובה: מכיון שזהו מנהג אבותיו אינו ראוי להתיר הנדר מכיון שיש בו משם "אל תטוש" (הגרא"ל שטינמן זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א). ויש לו עצה שיבקש שלא יבשלו השרויה ביחד עם שאר האוכל, ואז יכול לאכול ולא צריך להקפיד מלהשתמש בסירים (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

אכילת מצות מכונה

◀ **שאלה:** מי שנהג כמנהג אביו להקפיד לאכול רק מצות מכונה גם בכזית הראשון בליל הסדר, האם כשאביו נפטר ראוי להתחיל לאכול מצות יד לפחות בליל הסדר, או שמוותר לו להמשיך כפי שהיה רגיל כל השנים?
תשובה: עדיף שימשיך כמנהג אביו ויאכל מצות מכונה, גם בליל הסדר (הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

תרופות לחולי לב, לחץ דם וכו'

◀ כל אלו אשר נוטלים תרופות בקביעות עקב בעיות לב, לחץ דם, סוכר ומחלות פנימיות, וכן בעיות נפשיות למיניהם, אסור להם לשנות את התרופות הקבועות שלהם מבלי ייעוץ רופא ואין זה משנה אם הן מופיעות במדריכי הכשרות, ואם יש להן תחליף או לא (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). משום שעצם החלפת התרופות עלולה לגרום לסיבוכים וקשיים, ואין רשות להחמיר בדבר זה.

ברכת "שהחיינו" בליל שביעי של פסח

◀ **שאלה:** בליל שביעי של פסח, לאחר שגמר את הקידוש חשב שצריך לומר גם ברכת "שהחיינו", והתחיל "ברוך אתה ד'..." וסימנו לו להפסיק, האם יסיים "למדני חוקיך"?
תשובה: אמירת "ברוך אתה ד'" בשוגג לצורך קידוש לא נחשב הפסק, אבל אם יוסיף את המילים "למדני חוקיך" יחשב כהפסק, ויצטרך לברך פעם שניה ברכת "הגפן" (עיי שעה"צ סי' ר"ט סי' י"ב לענין ברוך שם), ולכן יש לטעום מיד טיפת יין, ואז הברכה כבר חלה, ואח"כ לומר מיד "למדני חוקיך".

הלכתא למשיחא

סדר ברכות לכהן באכילת מצת תרומה

◀ **שאלה:** כהן שאוכל כזית מצה של תרומה צריך לברך שלוש ברכות: ברכת "המוציא", ברכת "על אכילת מצה", וברכת "לאכול תרומה", מה סדר הברכות, האם יברך תחילה "לאכול תרומה" כיון שהיא תדירה כל השנה, או שמא יברך "על אכילת מצה" אע"פ שאינה תדירה כיון שהיא מצוה חיובית?
תשובה: מסתבר שיברך תחילה "על אכילת מצה" שהיא מצות היום (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף שפליגי בגמרא (סוכה מ"ו.) אם ברכת "לישב בסוכה" לפני ברכת "שהחיינו", ומפ' הגמרא (שם) שפליגי אי תדיר עדיף או חובת היום עדיפה (כמשי"כ רש"י שם), ולהלכה קי"ל כרב שחובת היום חשובה יותר מתדיר, עיי שם.